

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	715
Land:	Syrien
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat Syria. Ekteskapslovgivning og ekteskapstradisjone
Udgivet:	22. september 2017
Optaget på baggrundsmaterialet:	8. december 2017

Temanotat

Syria: Ekteskapslovgivning og ekteskapstradisjoner

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Marriage legislation in Syria differs between Muslims, Christians and the Druze. A marriage or divorce needs to be registered at official religious family courts. Civil marriages cannot be contracted inside Syria. According to Syrian tradition, marriages are arranged through negotiations and understandings between families, but often on the initiative of the young couples themselves. Traditions vary from place to place and according to religion and class background. Because of the civil war, parts of the population are no longer able to register marriage and divorce, or to document individual civil status. The civil war has also caused changes to certain marriage traditions.

SAMMENDRAG

Lovgivning som regulerer ekteskap og skilsmisse er forskjellig for muslimer, kristne og drusere i Syria. Ekteskap og skilsmisser må registreres ved egne offisielle religiøse familiedomstoler. Sivile ekteskap kan ikke inngås i Syria. Etter syrisk tradisjon kommer ekteskap i stand gjennom forhandlinger og avtaler mellom ektefolkens familier, men ofte på initiativ fra de unge selv. Tradisjonene varierer fra sted til sted, mellom ulike religiøse grupper og mellom klasser. Borgerkrigen har ført til at deler av befolkningen ikke lenger er i stand til å registrere ekteskap og skilsmisser, eller dokumentere sivilstatus. Borgerkrigen har også medført endringer i enkelte ekteskapstradisjoner.

INNHold

1. Innledning	7
1.1 Nærmere om kildesituasjonen	7
2. Kort om etniske og religiøse grupper	8
3. Ekteskapslovgivningen	8
3.1 Ekteskapslovgivning for muslimer	10
3.1.1 Registrering av ekteskapet.....	10
3.1.2 Brudens verge.....	11
3.1.3 Minstealder ved ekteskapsinngåelse.....	12
3.1.4 Medgift (mahr)	12
3.1.5 Rettigheter og plikter i ekteskapet	13
3.1.6 Polygami	13
3.1.7 Skilsmisse	13
3.1.7.1 Mannens erklæring om skilsmisse – <i>Talaq</i>	14
3.1.7.2 Skilsmisse ved gjensidig enighet – <i>Mukhala 'a</i>	15
3.1.7.3 Juridisk skilsmisse – <i>Tafriq</i>	15
3.1.8 Vergemål og omsorg for barn	16
3.2 Ekteskapslovgivning for kristne	17
3.2.1.1 Den katolske familieloven	18
3.2.1.2 De ortodokse familielovene	19
3.2.1.3 Den protestantiske familieloven.....	19
3.3 Ekteskapslovgivning for drusere	19
4. Ekteskapstradisjoner i Syria.....	20
4.1 Valg av ektefelle.....	20
4.2 Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap.....	21
4.3 Forlovelsen	21
4.4 Bryllupsfeiringen og registrering av ekteskapet	22
4.5 Ekteskap ved stedfortreder	23
4.6 Barneekteskap.....	24
4.7 Aldersforskjell mellom ektefellene	24
4.8 Ekteskap mellom nære slektninger	25
4.9 Ekteskap på tvers av religion.....	25
4.10 Andre uortodokse ekteskapsformer	26
5. Konsekvenser av borgerkrigen	26
5.1 Utfordringer knyttet til registreringsrutiner	27
5.2 Registrering av ekteskap fra utlandet	28

5.3	Falske dokumenter.....	28
5.4	Endrede ekteskapsmønstre som følge av krigen.....	28
6.	Referanser.....	30

1. INNLEDNING

Temanotatets første del beskriver ekteskapslovgivningen i Syria. Blant annet forklares hvilke institusjoner som har vigselfmyndighet og hvilke offisielle dokumenter som bekrefter henholdsvis ekteskap og skilsmisse. Deretter beskrives de viktigste trekkene ved ekteskapstradisjonene, blant annet hvordan ekteskap vanligvis kommer i stand, hvem som bestemmer med hensyn til valg av ektefelle og ved hvilken alder det er vanlig å gifte seg. Til slutt beskrives hvordan borgerkrigen i Syria har påvirket befolkningens muligheter til å registrere ekteskap og skilsmisser og hvordan krigen har påvirket og endret enkelte sider ved ekteskapstradisjonene.

Lovgivningen knyttet til ekteskap og skilsmisse er forskjellig for muslimer, kristne og drusere. Samtlige gruppers lovverk berøres i notatet. Muslimsk familielov er imidlertid viet mest oppmerksomhet fordi den delen av befolkningen som regnes som muslimer i lovens forstand utgjør det store flertallet på over 80 % av befolkningen.

1.1 NÆRMERE OM KILDESITUASJONEN

Informasjon om ekteskapslovgivningen bygger på den syriske Personstatusloven av 1953 som regulerer blant annet ekteskap og skilsmisse, og på annen relevant lovgivning. I tillegg refereres det til ulike akademiske studier om temaet, herunder til forskeren Ester van Eijk som har gjort observerende feltarbeid ved flere kristne og muslimske familiedomstoler i Syria (van Eijk 2016).

Når det gjelder ekteskapstradisjonene i Syria, finnes det nesten ikke empiriske studier som omhandler temaet. På grunn av den politiske situasjonen har det i mange år, og særlig etter 1970, vært nærmest umulig for forskere innenfor samfunnsvitenskapene å gjøre feltarbeid i Syria. Ett unntak er den svenske antropologen Annika Rabo som har gjennomført flere studier i Syria siden 1980-tallet. Kildetilfanget i denne delen av notatet er dermed noe begrenset og bygger nesten utelukkende på studiene til van Eijk og Rabo (van Eijk 2016; Rabo 2005a; Rabo 2005b; Rabo 2011; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017). En beslektet utfordring med hensyn til å beskrive ekteskapstradisjoner, er den relativt store variasjonen innad i Syria. Landet har enorme variasjoner med hensyn til husholds- og familiesammensetning, og innbyggerne håndterer familielivet på mange forskjellige måter. Det er store ulikheter mellom by og landsbygd, mellom ulike sosiale klasser og mellom ulike etniske og religiøse grupper. I tillegg har samfunnet endret seg og er under stadig endring. Det som var vanlig for tretti eller femti år siden, er ikke nødvendigvis vanlig i dag. Notatet gir derfor kun en generell beskrivelse av de sidene ved ekteskapstradisjonene som er kjent og relativt godt opplyst. Samtidig må leseren ta høyde for at ikke alle samfunnslag i Syria nødvendigvis følger de normene som skisseres her.

Siste del av notatet som handler om hvilke endringer borgerkrigen har bragt med seg, bygger i første rekke på muntlige kilder konsultert i forbindelse med informasjonsinnhentingsreiser til Syria og regionen for øvrig mellom 2015 og 2017.

2. KORT OM ETNISKE OG RELIGIØSE GRUPPER

Syria er et multireligiøst og multietnisk samfunn hvor mange ulike etniske grupper lever side om side. Den eksakte befolkningssammensetningen kan ikke fastslås nøyaktig da offisiell statistikk på området mangler. Anslagsvis 85-90 % av befolkningen har arabisk som morsmål, men de arabisktalende tilhører ulike religiøse grupper. Man regner med at 60-65 % av befolkningen er arabisktalende sunnimuslimer. Om lag 12 % av befolkningen er kristne, fordelt på minst fjorten ulike kirkesamfunn. Majoriteten av disse har arabisk som morsmål, men det finnes også armenere og grupper som taler ulike arameiske dialekter blant de kristne. Det finnes også små minoriteter av mulismer som snakker turkmenske og tsjerkessiske språk. Omtrent 12 % er alawitter, en egen religiøs minoritet av sjiamuslimsk opprinnelse. Om lag 3 % er drusere, en annen religiøs retning med røtter i sjiaislam. I tillegg finnes små minoriteter av sjiamuslimer (tolver-sjia) og ismailitter. Både alawittene, druserne, sjiamuslimene og ismailittene snakker arabisk. Om lag 10 % av befolkningen regner seg som kurdere og har kurdisk (kurmanji) som morsmål. Disse er nesten utelukkende sunnimuslimer, foruten om en liten minoritet av jesidier (Izady M. u.å.; Rabo 2013, s. 108).

De ulike minoritetene tenderer mot å samle seg i bestemte områder av landet. Kurderne er for eksempel bosatt nord i landet langs grensen mot Tyrkia. Alawittenes kjerneområde er fjellene langs kysten nordvest i landet, og druserne bor fortrinnsvis i Sweida-provinsen i sør. Samtidig har de fleste byene tiltrukket seg immigranter fra mange ulike etniske og religiøse grupper og fremstår således som multietniske, selv om den eksakte miksen varierer fra en by til en annen (Rabo 2013, s. 108-109).

3. EKTESKAPSLOVGIVNINGEN

I Syria reguleres familielovgivningen, herunder ekteskap, skilsmisse, foreldreansvar, vergemål, testamentering og arv, av den syriske personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya*) fra 1953, revidert i 1975, 2003 og 2010. Loven er en kodifisering av islamsk rett, sharia. Egne offisielle shariadomstoler (*mahkama al-shariyya*) behandler alle typer saker etter personstatusloven (van Eijk 2016, s. 49-51; Rabo 2011, s. 32-33).

Personstatusloven gjelder for alle syrere, men det gjøres visse unntak for drusere, kristne og jøder¹ som får anvende egne religiøse lover med hensyn til ekteskap, skilsmisse, barns underhold, medgift, testamente og arv. Drusere og kristne har egne familiedomstoler med kompetanse på disse saksfeltene (se kapittel 3.2 og 3.3). Andre forhold som reguleres av personstatusloven, blant annet vergemål og spørsmål om farskap, gjelder for alle syrere uavhengig av religion (van Eijk 2016, s. 51-54, 90, 175). Shariadomstolene har dermed kompetanse til å avgjøre spørsmål knyttet til blant annet

¹ Nesten alle gjenværende jøder i Syria utvandret tidlig på 1990-tallet. I dag regner man med at det er mindre enn 100 individer igjen i Syria. Informasjon om jødisk familielovgivning i Syria er derfor vanskelig å oppdrive og blir ikke nærmere beskrevet i dette notatet.

vergemål for alle syrere, uavhengig av religion, mens de behandler spørsmål knyttet til ekteskap og skilsmisse kun når muslimer er involvert.

Alle delene av personstatusloven gjelder for muslimer og for ekteskap hvor en av partene (mannen) er muslim. Personstatusloven tillater at en muslimsk mann gifter seg med en ikke-muslimsk kvinne. Kristne kvinner som gifter seg med muslimske menn behøver ikke å konvertere. Barn av slike ekteskap blir å regne som muslimer. En muslimsk kvinne kan ikke gifte seg med en ikke-muslimsk (kristen eller drusisk) mann. Slike ekteskap regnes for å være ugyldige (*batal*). For at en ikke-muslimsk mann skal kunne gifte seg med en muslimsk kvinne, må han først konvertere til islam (se også kapittel 4.9 om ekteskap på tvers av religion) (van Eijk 2016, s. 64-65).

Personstatusloven gjelder for ekteskap der en av ektefellene er syrisk statsborger og den andre ektefellen er utlending. Loven gjelder også for utenlandske muslimer fra stater hvor islamsk familielov anvendes (van Eijk 2016, s. 53). Personstatusloven gjelder ikke for syrere og utlendinger (muslimer eller ikke-muslimer) som har inngått ekteskap i land med sivil ekteskapslovgivning. Slike ekteskap kan imidlertid normalt anerkjennes og registreres i Syria så fremt de ikke strider mot syriske rettsregler. Ekteskap inngått i utlandet mellom to av samme kjønn vil for eksempel ikke bli godtatt. Dersom det sivile ekteskapet oppløses i utlandet, vil skilsmissen normalt også kunne anerkjennes og registreres i Syria (Rabo 2011, s. 40).

Det er viktig å understreke at Personstatusloven ikke skiller mellom ulike sekter innenfor islam og at den gjelder for både sunnimuslimer, alawitter og andre sjiamuslimske retninger som finnes representert i Syria (med unntak av druserne om man regner dette som en muslimsk sekt). Det finnes ikke noe egen sjiamuslimsk familielovgivning eller domstol slik som i for eksempel Libanon (van Eijk 2016, s. 52).²

Alle ekteskap må registreres ved domstolene for at de skal anerkjennes offisielt, enten ved shariadomstolene (muslimer), ved den drusiske domstolen eller ved kristne familiedomstoler (van Eijk 2016, s. 53; Rabo 2011, s. 34).

Personstatusloven bygger i første rekke på Hanafi-skolen innenfor islamsk rettspraksis, men også bestemmelser fra andre (sunnimuslimske) lovskoler er anvendt i noen grad. I arbeidet med loven valgte man de islamske rettsprinsippene og rettskildene som best samsvarte med lokale skikker i Syria. I takt med at samfunnet og kjønnsrollene har endret seg, har man også gjort enkelte endringer i loven. Revideringen i 1975 hadde til hensikt å bedre kvinnenens posisjon ved at man endret bestemmelser knyttet til polygami, medgift, underhold, skilsmisse og vergemål. I de senere årene har personstatusloven blitt utfordret av henholdsvis sekulært orienterte kvinnegrupper som ønsker endringer i loven som likestiller menn og kvinner, og fra religiøse konservative på den andre siden som ønsker endringer som gjør loven mer i samsvar med «tradisjonell» forståelse av sharia. Denne debatten har så langt kun medført små og relativt ubetydelige endringer i loven i nyere tid, henholdsvis i 2003 da mors omsorgsrett overfor barn ble hevet til 13 år for gutter og 15 år for jenter (se kapittel 3.1.8), og 2010 da man justerte forholdet mellom personstatusloven og de kristne familielovene (se kapittel 3.2) (van Eijk 2016, s. 47-51, 79-90).

² Etter hva Landinfo forstår er ikke jesidiene anerkjent som egen religiøs gruppe. Formodentlig er de registrert som muslimer i offentlige registre i Syria og faller således innunder personstatuslovens jurisdiksjon.

3.1 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR MUSLIMER

I islamsk rettspraksis, og i henhold til personstatusloven, er ekteskapet en kontrakt mellom to parter hvor det må foreligge et tilbud (*ijab*) fra den ene part og en aksept (*qabul*) fra den andre. Kontrakten gir mannen og kvinnen ulike og klart definerte rettigheter og plikter i ekteskapet. Ekteskapet inngås ved at partene, eller deres stedfortredere, undertegner en ekteskapskontrakt. Kontrakten skal også undertegnes av to vitner. I kontrakten stipuleres blant annet størrelsen på medgiften (*mahr*) som brudgommen skal betale til bruden (van Eijk 2016, s. 215; Tabet 2005; CEDAW 2005, s. 86). Ekteskapet må registreres ved shariadomstolen, men i praksis skjer dette som oftest på et annet tidspunkt enn selve bryllupsfeiringen. Enkelte registrerer ekteskapet ved domstolen allerede i løpet av forlovelsesperioden før ekteskapet er feiret og «fullbyrdet», det vil si før partene flytter sammen og påbegynner samlivet. Andre registrerer ekteskapet etter at det er feiret og fullbyrdet (se kapittel 4.4).

3.1.1 Registrering av ekteskapet

Registrering ved shariadomstolen er den eneste anerkjente fremgangsmåten (for muslimer) for å få et ekteskap legalt anerkjent. Ingen andre institusjoner enn familiedomstolene har formell vikselmyndighet. Det er som nevnt ikke mulig å inngå sivile ekteskap i Syria (CEDAW 2005, s. 86 ; Tabet 2005).

Det finnes totalt 24 shariadomstoler i Syria, hvorav seks er lokalisert i Damaskus. Domstolene ledes av en enkelt dommer. Dommerne er jurister utdannet ved de juridiske fakultetene ved syriske universiteter, uten spesialisering i familierett eller islamsk rett. Uteksaminerte fra shariafakultetene ved universitetene kvalifiserer ikke til å bli dommere ved shariadomstolene. Det finnes ikke egne appelldomstoler, men saker fra shariadomstolene kan ankes til et eget «sharia-kammer» i høyesterett (Court of Cassation) (van Eijk 2016, s. 54-55; Rabo 2011, s. 32-33).

For å få ekteskapet registrert, skal ektefolkene levere inn en søknad til shariadomstolen. Følgende dokumenter skal vedlegges søknaden (van Eijk 2016, s. 218; Personstatusloven 1953, art. 40, 1):

- En attest fra den lokale *mukhtaren*³ som stadfester alder, navn og bosted på partene og navnet på brudens verge. Attesten skal også stadfeste at det ikke er lovlige hindringer mot at partene inngår ekteskap.
- Utskrift av folkeregistrerte opplysninger utstedt av Sivilstatusavdelingen⁴ som viser begge parterers sivile status,
- Legeattest som bekrefter at partene ikke har sykdommer som forhindrer dem fra å inngå ekteskap,
- Tillatelse fra militærmyndighetene for de som tjenestegjør i de væpnede styrkene og de som har plikt til å gjennomføre militærtjeneste,

³ En *mukhtar* har ansvaret for å legalisere visse typer dokumenter og utsteder bekreftelser på identitet og bostedstilhørighet. Det finnes *mukhtarer* i alle kommuner i Syria og i alle bydeler i byene.

⁴ Sivilstatusavdelingen (*shu'un al-madaniyya*) er en egen avdeling under det syriske innenriksdepartementet som administrerer folkeregistrene og utsteder ID-kort og andre offisielle identitetsdokumenter. Sivilstatusavdelingen har hovedkontor i Damaskus og regionale kontorer i provinshovedstedene og på sup-provinsnivå. Før borgerkrigens utbrudd i 2011 fantes det omtrent 280 lokalkontorer i landet (Landinfo 2017, s. 7).

- Tillatelse fra sikkerhetstjenesten dersom en av partene er utlending.

Ekteskapsregistreringen blir normalt sluttført ved at en assistent til dommeren skriver selve ekteskapskontrakten, enten hjemme, mot et lite økonomisk vederlag, eller i domstolen. Assistenten eller dommeren skal påse at all dokumentasjon vedlagt søknaden om registrering er i orden. Det er normalt ingen fest eller seremoni forbundet med denne handlingen. Som nevnt arrangeres selve bryllupsfesten normalt på et annet tidspunkt (van Eijk 2016, s. 136).

Ektefolkene må ikke møte personlig ved domstolen i forbindelse med registrering av ekteskapet, men kan opprette stedfortredere (*wakil*). Kvinnes verge ved ekteskap (se kapittel 3.1.2) kan være hennes stedfortreder (internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Domstolene har standardiserte kontrakter (*sakk zawaj*) hvor navn og personalia på ektefolkene føres inn, i tillegg til navn på de to vitnene og navn på eventuelle stedfortredere. Det er også egne rubrikker for å føre inn størrelsen på medgiften og eventuelle «særskilte krav», det vil si andre forhold som ektefolkene har blitt enige om å ta med i kontrakten (NID, e-postkorrespondanse september 2017; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Personstatusloven åpner også for å etterregistrere et uoffisielt religiøst ekteskap som allerede er inngått privat mellom partene. Ekteskapet vil da bli registrert med den ekteskapsdato som ektefolkene og vitnene oppgir. Normalt registrerer domstolene ekteskapet selv om det ikke foreligger noe skriftlig privat ekteskapskontrakt, så lenge ektefolkene og to vitner går god for at ekteskap faktisk er inngått, og så fremt alle øvrige betingelser er oppfylt og nødvendig dokumentasjon er fremlagt. I henhold til personstatusloven skal sågar ekteskapet registreres uavhengig av om alle betingelser er oppfylt dersom et barn allerede er født eller en kvinne påviselig er gravid. Etterregistreringen benevnes *tathbit az-zawaj* (stadfesting av ekteskap) og standardiserte attester som benyttes for dette formålet i shariadomstolene har overskriften *bayan ithbat zawaj sadir an al-makhama al-shariya fi ...* (Bekreftelse på stadfesting av ekteskap utstedt av sharia-domstolen i ...) (van Eijk 2016, s. 218; van Eijk, e-postkorrespondanse mars 2016; NID, e-postkorrespondanse september 2017; Personstatusloven 1953, art. 40, 2).

Domstolen registrerer, eller etterregistrerer, ekteskapet og sender deretter en kopi av ekteskapskontrakten/bekreftelsen til Sivilstatusavdelingen innen ti dager. Sivilstatusavdelingen skal deretter oppdatere ektefolkenes sivilstatus i sivilregistrene (folkeregisteret), og kan deretter utstede egne ekteskapsattester (*bayan zawaj*) og en familiebok (*daftar aila*) til ektemannen (DISCS u.å.; van Eijk 2016, s. 218; Landinfo 2017, s. 10-11; CEDAW 2005, s. 86; U.S. Department of State u.å.).

3.1.2 Brudens verge

En kvinne som har nådd «modenhet» (*kabira*), det vil si 17 år i henhold til personstatusloven, behøver i utgangspunktet ikke vergens tillatelse til å inngå ekteskap. Dommeren skal likevel spørre vergen om hans synspunkt på ekteskapet. Dersom vergen ikke motsetter seg ekteskapet eller dersom han har motforestillinger som ikke er godt begrunnet, kan dommeren tillate ekteskapet forutsatt at ektefolkene er av samme sosiale status. Hva som menes med samme sosiale status skal i henhold til personstatusloven bestemmes av de lokale skikkene (*urf al-balad*). En kvinne kan

gifte seg med en mann av høyere sosiale status, men det motsatte er problematisk, det vil si at en kvinne gifter seg under sin stand (se også kapittel 4.1). Kvinner under 17 år må alltid ha vergens samtykke for å kunne gifte seg (CEDAW 2005, s. 86; van Eijk 2016, s. 216-217; Personstatusloven 1953, art. 20-28; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Verge ved ekteskapsinngåelse er i utgangspunktet kvinnens far eller farfar. Dersom hverken far eller farfar er tilgjengelig eller egnet til oppgaven, kan en annen mannlig slektning, med prioritet i henhold til arverekken, opptre som verge (van Eijk 2016, s. 216; Personstatusloven 1953, art. 21).

I praksis er voksne kvinners verge som regel alltid til stede og gir sitt samtykke ved ekteskapsinngåelse ved første gangs ekteskap. Det er en sosial forventning om at vergen skal samtykke også for voksne kvinner (Brørby & Hanson 2010; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

3.1.3 Minstealder ved ekteskapsinngåelse

Minstealder ved ekteskapsinngåelse i henhold til personstatusloven er 18 år for menn og 17 år for kvinner. Dersom partene er yngre enn dette, kan de likevel levere inn en søknad om ekteskap til domstolen, forutsatt at de er fysisk modne og over 15 år (menn) og 13 år (kvinner). Dersom de er mindreårige, må deres respektive verger samtykke til ekteskapet. Dommeren kan nekte å godkjenne et ekteskap blant mindreårige dersom det er for stor aldersforskjell mellom dem eller dersom det ikke er i parets interesse å gifte seg (van Eijk 2016, s. 216; Personstatusloven 1953, art. 18-19).⁵

Ifølge en kilde som den norske ambassaden i Damaskus har intervjuet, kan dommeren også godkjenne et ekteskap med en kvinne yngre enn 13 år dersom hun er gravid. Ifølge den samme kilden er det ikke vanskelig å få til dette (Brørby & Hanson 2010).

3.1.4 Medgift (*mahr*)

Et ekteskap forutsetter at mannen betaler en medgift til kvinnen. Medgiften er kvinnens rettighet og mannens forpliktelse. En ubetalt medgift er å anse som en gjeld som mannen har til sin hustru. Personstatusloven setter ikke noe øvre eller nedre grense for medgiftens størrelse. Dersom størrelsen ikke er spesifisert i kontrakten, skal størrelsen fastsettes ut ifra hva som er normalt blant hennes like og i henhold til lokal tradisjon. Medgiften er som regel delt opp i en «umiddelbar» medgift (*mahr mu'ajjal*) som skal betales i forbindelse med kontraktsinngåelsen, og en «forsinket» medgift (*mahr mu'ajjal*).⁶ Den forsinkede medgiften skal betales ved skilsmisse eller dersom ektemannen dør, med mindre et annet tidspunkt er oppgitt i ekteskapskontrakten. Medgiften må ikke deles opp. Hele eller deler av medgiften kan være enten umiddelbar eller forsinket (van Eijk 2016, s. 220; CEDAW 2005, s. 87).

⁵ Hva som menes med parets interesse (*maslaha*) er ikke nærmere forklart i loven. I Jordan har man en lignende familielovgivning med relativt like bestemmelser angående ekteskap med mindreårige. I møte med Landinfo opplyste domstolsadministrasjonen i Amman at det for eksempel kan være i partenes interesse å gifte seg dersom den mindreåriges foreldre er døde og hun ikke har andre nære slektninger som kan forsørge henne (Domstolsadministrasjonen i Amman, møte februar 2017).

⁶ Dette omtales i islamsk rettspraksis også som *mahr muqaddam* (umiddelbar medgift) og *mahr mu'akhar* (forsinket medgift) (Dahl 1995, s. 66).

3.1.5 Rettigheter og plikter i ekteskapet

Mannen og kvinnen har ulike rettigheter og plikter i ekteskapet. Mannen er forpliktet til å betale for sin kones underhold (*nafaqa*), blant annet bolig, klær, mat og medisinsk behandling. I henhold til islamsk rettspraksis har kvinnen rett på samme levestandard som hun hadde før hun giftet seg (Tabet 2005, s. 2). I henhold til personstatusloven skal boligen være av en størrelse og standard som står til hennes sosiale status. Underholdsbidraget skal fastsettes utfra mannens økonomiske evne og kan endres over tid (van Eijk 2016, s. 221; Personstatusloven 1953, art. 65-71).

Ektemannen betraktes som familiens overhode, og kvinnen plikter å opptre lydig overfor ham etter at hun har mottatt den umiddelbare medgiften. Lydighetsplikten innebærer at hun må bo sammen med ektemannen. Dersom hun forlater deres felles bolig uten legitim grunn eller forhindrer ektemannen fra å komme inn i deres felles bolig, betraktes hun som ulydig (*nashiza*), og hun mister retten til underhold så lenge hun opptrer ulydig (van Eijk 2016, s. 221; Tabet 2005). Loven har ingen bestemmelser som direkte henviser til mannens og kvinnens seksuelle rettigheter og plikter, i motsetning til klassisk islamsk rettspraksis der en kvinne har rett til å bli gravid og en mann har rett på hustruens seksuelle tjenester (Rabo, epostkorrespondanse september 2017).

Kvinnen kan også miste retten til underhold dersom hun tar lønnet arbeid utenfor hjemmet uten mannens samtykke (van Eijk 2016, s. 221; Tabet 2005). Etter loven er ikke kvinner forpliktet til å dele sin inntekt med ektemannen, men i praksis vil nesten alltid kvinner som er yrkesaktive bidra til familiens underhold. Den økonomiske situasjonen i Syria har gjort det nærmest umulig for en familie å leve av ektemannens inntekt alene (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

3.1.6 Polygami

I tråd med islamsk rettspraksis, tillater personstatusloven at en mann på visse vilkår kan gifte seg med inntil fire kvinner samtidig. Dommeren ved shariadomstolen kan imidlertid nekte å godkjenne et polygamt ekteskap dersom det ikke foreligger «legitim grunn».⁷ Mannen er også forpliktet til å behandle sine koner likt med hensyn til underhold, og han må skaffe dem bolig av samme standard (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 79, 221, 249).

Polygami forekommer, men utbredelsen er relativt beskjeden. Ifølge en studie gjennomført av FNs utviklingsfond for kvinner i 2005, hadde 12,4 % av respondentene i undersøkelsen giftet seg med to kvinner, 9 % i urbane strøk og 16,3 % i rurale strøk (UNIFEM 2005). Etter at det brøt ut borgerkrig i 2011 skal forekomsten ha økt betraktelig i enkelte områder fordi langt flere menn enn kvinner har omkommet som følge av krigen (Syrian Observer 2017).

3.1.7 Skilsmisse

Det eksisterer i hovedsak tre ulike former for skilsmisse i henhold til personstatusloven. Disse er skilsmisse erklært av ektemannen (*talaq*), skilsmisse etter

⁷ Hva som menes med legitim grunn (*musawwigh shari*) i loven er ikke nærmere spesifisert. Bestemmelsen ble endret gjennom lovendringen i 1975. Hensikten skal ha vært å begrense menns mulighet til å ta flere koner (van Eijk 2016, s. 79, 249).

gjensidig enighet mot at kvinnen frasier seg finansielle rettigheter helt eller delvis (*mukhala'a*), og ulike former for juridisk skilsmisse innvilget av domstolen (*tafriq*) (van Eijk 2016, s. 222-228). Både menn og kvinner har rett til å gifte seg på nytt etter en skilsmisse, men kvinner må vente til utløpet av venteperioden, *idda*⁸, for å forsikre seg om at hun ikke bærer eks-mannens barn (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 227-228; Personstatusloven 1953, art. 121-128).

Skilsmisser skal på samme måte som ekteskap registreres og godkjennes av domstolen, som deretter informerer Sivilstusavdelingen innen ti dager. Sivilstusavdelingen vil deretter oppdatere sivilstatus i registrene og notere skilsmissen i familiebogen (den fraskilte kvinnen tas ut av mannes familiebok og gjeninnføres i sin fars familiebok). Sivilstusavdelingen kan også utstede en skilsmisseattest (*bayan talaq*) (DISCS u.å.; Landinfo 2017, s. 10-11; van Eijk 2016, s. 218-219; Sivilstusavdelingen, møte september 2017).

3.1.7.1 Mannens erklæring om skilsmisse – *Talaq*

En mann over 18 år har rett til å skille seg fra sin kone uten å måtte oppgi noen bestemt grunn. Denne formen for skilsmisse omtales som *talaq*. Kvinner har ikke en tilsvarende rettighet. Han kan fremsette en erklæring om skilsmisse ved å uttrykke ordene «jeg skiller meg fra deg» enten muntlig eller skriftlig. Menn under 18 år behøver dommerens samtykke til å oppnå *talaq*. En myndig mann kan delegere retten til skilsmisse til en annen person, det vil si skilsmisse ved stedfortreder, eller han kan delegere denne retten til sin kone. I sistnevnte tilfelle må den delegerte retten nedfelles i ekteskapskontrakten, og innebærer da at kvinnen har rett til å skille seg fra ektemannen (van Eijk 2016, s. 222).

Det skilles mellom gjenkallelig (*raji*) og ugjenkallelig (*ba'in*) skilsmisse. En gjenkallelig skilsmisse innebærer at ektemannen kan ombestemme seg og ta sin kone tilbake innenfor venteperioden, *idda*. Dersom mannen ikke tar sin kone tilbake, og venteperioden utløper, er skilsmissen endelig. Paret kan i så tilfelle bare gifte seg på nytt dersom de inngår et nytt ekteskap med en ny ekteskapskontrakt og ny medgift. En mann kan kun skille seg fra sin kone og ta henne tilbake to ganger. Dersom han skiller seg gjennom *talaq* for tredje gang blir skilsmissen ugjenkallelig, og han mister retten til å ta henne tilbake, eller til gifte seg med henne på nytt. Paret kan i slike tilfeller kun gifte seg på nytt dersom hun i mellomtiden har vært gift og deretter skilt fra en annen mann og dette ekteskapet har vært fullbyrdet. Hver *talaq* må erklæres ved separate anledninger. Såkalt trippel-*talaq*, hvor mannen erklærer skilsmisse tre ganger på rad eller i samme vending, regnes som en enkelt *talaq* (van Eijk 2016, s. 222-223).

En *talaq* må registreres i domstolen. Dommeren skal først utsette registrering av skilsmissen i en måned i håp om at mannen ombestemmer seg. Etter en måned skal dommeren kalle partene til seg. Dersom mannen insisterer på skilsmisse, har dommeren plikt og anledning til å forsøke å forsone partene, blant annet gjennom å involvere andre familiemedlemmer i forsoningsarbeidet. Dersom forsoningen

⁸ Venteperioden (*idda*) er tre fulle menstruasjonssykluser for en kvinne som ikke er gravid, fire måneder og ti dager for en enke, et helt svangerskap dersom kvinnen er gravid, et helt år for kvinner som ikke har hatt menstruasjon over en lengre periode og tre måneder for kvinner i overgangsalderen. Dersom ekteskapet ikke var fullbyrdet, er ikke kvinnen pålagt noen venteperiode. Mannen er pålagt å betale underholdsbidrag til kvinnen så lenge venteperioden varer (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 227-228; Personstatusloven 1953, art. 121-128).

mislykkes, skal dommeren godkjenne registrering av skilsmissen (van Eijk 2016, s. 225).

Det forekommer at menn erklærer skilsmisse privat, men unnlater å kontakte domstolen for å registrere skilsmissen. I slike tilfeller kan kvinnen kontakte domstolen for å få verifisert om hun rent faktisk er skilt eller for å kreve at skilsmissen registreres (van Eijk 2016, s. 157-158).

En fraskilt kvinne kan gå til domstolen og kreve kompensasjon dersom mannens *talaq* var vilkårlig og uten god grunn. Dersom en vilkårlig skilsmisse resulterer i at kvinnen opplever fattigdom og vanskeligheter, kan mannen dømmes til å betale erstatning, enten i form av faste underholdsbidrag (*nafaqa*) i inntil tre år i tillegg til underhold i venteperioden, eller i form av en engangssum. Mannen er ikke pålagt å betale erstatning dersom kvinnen har andre slektninger som kan understøtte henne økonomisk (van Eijk 2016, s. 224).

3.1.7.2 Skilsmisse ved gjensidig enighet – *Mukhala'a*

Mukhala'a er skilsmisse gjennom gjensidig enighet. Ektefellene undertegner en skilsmissekontrakt hvor det fremgår at mannen går med på å skille seg mot at kvinnen betaler en kompensasjon til mannen. For at kontrakten skal være gyldig må begge parter være myndige, begge parter må samtykke, og kontrakten skal stipulere størrelsen på den finansielle kompensasjonen som kvinnen skal betale til mannen. Kompensasjonen kan eksempelvis være at kvinnen frasier seg retten på forsinket medgift helt eller delvis og/eller underholdsbidrag etter skilsmissen. Partene står fritt til å bestemme størrelsen på kompensasjonen. Dommeren ved shariadomstolen skal ikke registrere *mukhala'a*-skilsmissen umiddelbart, men skal først forsøke å forsone partene ved å gå gjennom de samme stegene som ved *talaq*-skilsmisse omtalt over (van Eijk 2016, s. 224-225; CEDAW 2005, s. 89).

3.1.7.3 Juridisk skilsmisse – *Tafriq*

Personstatusloven åpner for at en av partene kan søke domstolen om skilsmisse, såkalt juridisk skilsmisse (*tafriq*), på bestemte vilkår. Disse kan oppsummeres som følger (van Eijk 2016, s. 225-226; CEDAW 2005, s. 90-95):

- En mangel eller defekt ved ektemannen: Dette kan være en defekt som forhindrer at ekteskapet konsumeres/fullbyrdes, at mannen har blitt psykisk syk etter ekteskapsinngåelsen eller mannens impotens. Kvinnen kan ikke søke skilsmisse på dette grunnlaget dersom hun visste om og godtok defekten før ekteskapet ble inngått. Dommeren vil vurdere saken og oppløse ekteskapet dersom det ikke er utsikter til at mannens defekt kan helbredes. En skilsmisse på dette grunnlaget regnes som en endelig ugjenkallelig (*ba'in*) skilsmisse.
- Mannens forsvinning eller fravær: Dersom en mann er fraværende eller forsvunnet, eller dersom han er dømt til fengsel i mer enn tre år, kan kvinnen søke om skilsmisse etter at fraværet har vart i minst ett år. En skilsmisse på dette grunnlaget er gjenkallelig (*raji*), hvilket betyr at mannen kan ta sin kone tilbake dersom han kommer til rette eller løslates fra fengsel innenfor venteperioden (*idda*).
- Manglende betaling av underholdsbidrag: Kvinner kan søke skilsmisse på dette grunnlaget. Dommeren vil gi mannen maksimum tre måneder på å gjenoppta betaling av underhold. Hvis han ikke gjør dette, innvilges skilsmisse. Også

denne skilsmissem er gjenkallelig. Mannen kan ta sin hustru tilbake i venteperioden dersom han gjenopptar betalingen.

- Uenighet og fiendskap mellom ektefellene: Begge ektefeller kan søke skilsmisse på dette grunnlaget. Den som anlegger sak, må bevise at den andre part har forvoldt så mye skade at det blir umulig å fortsette samlivet. Hvis skade kan bevises, og dommeren ikke er i stand til å forsone partene, kan ugjenkallelig skilsmisse innvilges. Hvis skade ikke kan bevises, skal dommeren utsette beslutningen i minst en måned i håp om forsoning mellom ektefolkene.

Dersom forsoning mellom ektefolkene ikke inntreffer etter at søknad om juridisk skilsmisse er fremsatt, og saksøkeren holder fast ved sitt krav, skal dommeren oppnevne to meglere fra ektefolkenes familie som vil forsøke å forsone partene. Dersom forsoningen feiler og meglerne konkluderer med at ektemannen har gjort urett, skal meglerne anbefale ugjenkallelig skilsmisse. Dersom de kommer frem til at kvinnen også kan bebreides eller at begge parter har gjort urett mot hverandre, skal meglerne anbefale juridisk skilsmisse mot at kvinnen returnerer deler eller hele medgiften. Dersom meglerne ikke finner noe skyld ved noen av partene, kan de anbefale at ekteskapet oppløses gjennom en mukhala'a-skilsmisse, men kun dersom kvinnen går med på å frasi seg all økonomisk kompensasjon. Når meglerne har avsluttet sitt arbeid, skal de legge frem en rapport for dommeren med sine anbefalinger. Dommeren har anledning til å avvise rapporten og utnevne nye meglere (van Eijk 2016, s. 227).

3.1.8 Vergemål og omsorg for barn

Ved omsorg for barn skilles det mellom juridisk vergemål (*wilaya*) og daglig omsorg (*hadana*). Foreldrene har delt omsorg for barna så lenge de er gift, men far vil alltid være den juridiske vergen (*wali*) til barna inntil de fyller 18 år. Vergemål deles inn i to kategorier: Vergemål over en person (*al-wilaya al-nafsiyya*) og vergemål over en mindreårig persons eiendom (*al-wilaya ala al-mal*). Vergemål over en person innebærer at vergen bestemmer over utdanning, medisinsk behandling, oppdragelse, samtykke til ekteskap og andre forhold som gjelder den mindreåriges interesser. Begge kategorier av vergemål tilfaller barnas far eller farfar. Dersom det hverken finnes en far eller en farfar, skal vergemål over en person delegeres til et annet mannlig familiemedlem i henhold til arverekken slik den er definert i islamsk rettspraksis, og forutsatt at det mannlige familiemedlemmet står i et slektskapsforhold til barnet som forbyr ekteskap dem imellom (*mahram*). Dommeren kan utnevne en kvinne, for eksempel barnas mor, til verge over barnas eiendom (*wasi*). En kvinne kan imidlertid ikke fungere som verge over en mindreårig person (*wali*) (van Eijk 2016, s. 67).

Etter en skilsmisse har kvinner rett til den daglig omsorgen (*hadana*) for sine barn. Dette innebærer at barna vil bo sammen med mor, selv om far eller et annet mannlig familiemedlem i fars familie alltid er barnas verge. Hun kan gå til domstolen og kreve den daglige omsorgen. Mor har rett til omsorgen inntil 13 år for gutter og 15 år for jenter. Deretter overtar far den daglige omsorgen. Dersom mor gifter seg på nytt, mister hun retten til den daglige omsorgen (van Eijk 2016, s. 67; CEDAW 2005, s. 95).

Den av foreldrene som ikke har den daglige omsorgen for barna, har rett til å se barna med jevne mellomrom. Dersom det oppstår konflikt, kan dommeren bestemme de eksakte besøksordningene (CEDAW 2005, s. 95)

En mor som har den daglige omsorgen for mindreårige barn, kan ikke skaffe pass til barna eller reise med barna uten vergens samtykke.⁹ Likeledes kan ikke vergen reise med barna dersom mor har den daglige omsorgen for dem uten hennes samtykke (Direktoratet for migrasjon og pass, møte september 2015; Syrias innenriksdepartement u.å.; CEDAW 2005, s. 97).

Reglene i personstatusloven som gjelder vergemål, gjelder for alle, det vil si både for muslimer, drusere og kristne. Personstatuslovens bestemmelser om daglig omsorg for barn (*hadana*) gjelder imidlertid kun for muslimer, mens druserne og de kristne anvender sine egne familielover (van Eijk 2016, s. 67-68).

3.2 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR KRISTNE

Syria er en del av det historiske området hvor kristendommen først oppsto og spredte seg, og landet har hatt en kontinuerlig kristen bosetting gjennom hele kirkehistorien. I dag eksisterer det en rekke ulike kirkesamfunn i Syria. Disse deles gjerne inn i tre hovedkategorier: 1) ulike katolske kirker, det vil si kirkesamfunn som anerkjenner pavens autoritet, 2) ulike ortodokse eller østlige kirker og 3) evangeliske eller protestantiske kirker. Det største kirkesamfunnet i Syria er den gresk-ortodokse kirken (også omtalt som romersk ortodoks, *rum urthudhuks* på arabisk) med om lag 500 000 medlemmer. Personstatuslovens artikkel 308 slår fast at kristne og jøder skal anvende sine egne religiøse regler med hensyn til blant annet forlovelse, ekteskap og skilsmisse. Siden 2010 er dette utvidet til også å gjelde arv og testamentering for både kristne og drusere. Ekteskap inngås i kirkene, og spørsmål om skilsmisse behandles av kristne religiøse domstoler (*mahakim ruhiyya*). En egen lov vedtatt i 1936 under den franske mandatperioden listet opp kristne kirkesamfunn som formelt fikk rett til å vedta egne familielover. Disse er: maronitter, gresk ortodokse, gresk katolikker, armensk ortodokse, armensk katolske, syrisk ortodokse, syrisk katolske, assyrisk kaldeiske, kaldeiske (katolsk), latinske, og protestanter. Kun disse offisielt anerkjente kirkesamfunnene har lov til å vedta egne familielover, men dette må skje innenfor nasjonale rammer hvilket betyr at lovene formelt må vedtas og godkjennes av offisielle myndigheter. Det nyeste eksempelet i så måte er en egen lov for de katolske kirkene som ble vedtatt av parlamentet, og deretter kunngjort gjennom en presidentforordning som Lov nr. 31 i 2006. Foruten om loven for de katolske kirkene, eksisterer det egne familielover for de gresk ortodokse, syrisk ortodokse, armensk ortodokse og evangeliske kirkene (van Eijk 2016, s. 59-63).

Ekteskapsinngåelse skjer i kirkene til de respektive kirkesamfunnene. Under en religiøs seremoni, med to vitner, signerer ektefolkene en ekteskapskontrakt. Denne kontrakten oversender så kirken til Sivilstatusavdelingen som oppdaterer ektefolkenes sivilstatus i folkeregisteret, på samme måte som for muslimer. Skilsmisse kan innvilges av de kristne familiedomstolene på visse vilkår. Regelverket varierer fra et

⁹ I henhold til en artikkel på nettsiden Syrian Law Journal postet i september 2017, har enkelte syriske ambassader nylig bedt shariadomstolen om å gi syriske kvinner bosatt i utlandet vergerett over deres barn slik at de kan søke om pass for barna. Mange kvinner bor i dag i utlandet uten sine ektemenn på grunn av krigssituasjonen i Syria. Det er uklart for Landinfo hvorvidt en slik ordning med vergerett tilkjent mor vil være i tråd med loven. Artikkelen sier ikke noe om hva shariadomstolene eventuelt har bestemt i dette spørsmålet (Syrian Law Journal u.å.b).

kirkesamfunn til et annet. Polygami er forbudt for alle kristne (Brørby & Hanson 2010).

Som nevnt i innledningen til kapittel 3, vil normalt sivile ekteskap inngått i utlandet kunne registreres i Syria, men dette gjelder ikke for de kristne. Kristne syrere er forpliktet til å gifte seg religiøst i en kirke selv om ekteskapet er inngått i utlandet (Rabo 2011, s. 40).

Som forklart i innledningen til kapittel 3, gjelder personstatuslovens bestemmelser om blant annet vergemål og farskap for alle syrere, uavhengig av religion. Dette ble imidlertid for en periode endret med innføringen av den katolske personstatusloven av 2006. Denne loven gav de katolske familiedomstolene full jurisdiksjon over alle sider ved personstatus, inkludert vergemål og farskap. I tillegg introduserte loven mulighet for adopsjon og like rettigheter til arv for menn og kvinner. Dette betød at personstatusloven av 1953 ikke lenger hadde jurisdiksjon over katolikker i Syria på noe område, samtidig som de andre kirkesamfunnene i Syria fremdeles var bundet av personstatusloven med hensyn til vergemål og farskap. En revidering av artikkel 308 i personstatusloven i 2010 endret imidlertid denne situasjonen. For det første ble arv og testamentering som tidligere hadde blitt regulert av personstatusloven nå delegert til de ulike kirkesamfunnene, slik at alle kirkesamfunn i Syria nå fikk råderett over disse saksfeltene i tillegg til blant annet ekteskap og skilsmisse. Samtidig ble imidlertid store deler av den katolske personstatusloven tilsidesatt ved at adopsjon, vergemål og farskap ble tatt ut. Dermed er katolikkene igjen bundet av personstatusloven med hensyn til vergemål og farskap på samme måte som de andre kirkesamfunnene i Syria. Eksakt hva dette vil bety for anvendelsen av den katolske personstatusloven er uklart, men uansett er ekteskap og skilsmisse nå som tidligere regulert av den katolske loven og under de katolske familiedomstolenes jurisdiksjon (van Eijk 2016, s. 90, 175).

3.2.1.1 Den katolske familieloven

Den katolske personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiya lit-tawa'if al-kathulikiyya*) ble kunngjort som Lov nr. 31 i 2006. Loven gjelder for alle de katolske kirkesamfunnene i landet. Nedre giftealder er 18 år for kvinner og menn, men det kan gis tillatelse til ekteskap ned til 16 år for menn og 14 år for kvinner i særlige tilfeller. Det er ingen krav om verge, men to vitner må være til stede (Brørby & Hanson 2010; Makhul 2009).

De katolske domstolene består av tre dommere som også er prester. Alle dommerne er utdannet i orientalsk kanonisk lov i Roma. Det finnes domstoler i Damaskus, Aleppo, Homs, Latakia, Bosra og Qamishli. Det finnes også en egen appelldomstol i Damaskus (van Eijk 2016, s. 177-180).

Flesteparten av sakene som domstolene behandler, gjelder oppløsning av ekteskap. Skilsmisse er et problematisk konsept innenfor den katolske kirke, og godtas ikke i henhold til den katolske personstatusloven. Domstolen kan imidlertid annullere et ekteskap (*butlan az-zawaj*), hvilket betyr at ektefolkene må bevise at ekteskapet var inngått på gale premisser fra begynnelsen av. Gjennom annullering vil ekteskapet bli terminert, men bare de ekteskapene som i kirkens øyne aldri var gyldige i utgangspunktet. Annulleringsprosedyrene ved domstolene er tidkrevende og kan vare i over ett år. Domstolen vil på alle stadier i prosessen forsøke å forsone partene. Aksepterte grunner til annullering kan være at en av partene var ukvalifisert til å gifte seg på grunn av impotens, ekteskap med en person som ikke var døpt, nært slektskap

mellom ektefolkene, at en av ektefolkene hadde manglende kunnskaper om den andre part eller at ekteskapet ble inngått med en (ulovlig) betingelse som for eksempel at man ikke vil ha barn. I tillegg til annullering (*butlan*), kan domstolen innvilge separasjon (*infisal*) i tilfelle utroskap, eller dersom en av ektefolkene utsetter den andre for mental eller fysisk fare. Ved separasjon vil man ikke lenger ha plikt til å bo sammen med sin ektefelle, men ekteskapsbåndet dem imellom blir ikke oppløst (van Eijk 2016, s. 182-185; Rabo 2011, s. 40).

3.2.1.2 De ortodokse familielovene

De tre ortodokse kirkene i Syria har hver og en sine respektive familielover. Disse er den gresk ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiya wa-usul al-muhakimat lir-rum al-urthudhuks*), den syrisk ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiya lis-sirian al-urthudhuks*) og den armensk ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiya lil-arman al-urthudhuks*). Det finnes ortodokse familiedomstoler i hvert enkelt bispedømme, det vil si Damaskus, Homs, Hama, Latakiya og Aleppo. Siden 2004 kan ordinære dommere med juridisk utdannelse, og sågar kvinner, bli dommere ved gresk ortodokse domstoler, en posisjon som tidligere kun var forbeholdt prester (van Eijk 2016, s. 61-62; Makhul 2009).

Nedre giftealder for gresk ortodokse er 18 år for både menn og kvinner, og 17 år for menn og 15 år for kvinner med skriftlig fullmakt fra bruden og brudgommens verger. Presten har siste ord etter en konkret vurdering av parets modenhet. Blant syrisk ortodokse er nedre giftealder 18 år for menn og kvinner uten unntak. Nedre giftealder for armensk ortodokse er 18 år for menn og 15 år for kvinner, men med mulighet for ekteskap ned til 16 år for menn og 14 år for kvinner hvis presten vurderer at det er vektige grunner til å tillate ekteskapet. Både menn og kvinner må ha foreldrenes samtykke dersom de er under 21 år. De ortodokse personstatuslovene tillater skilsmisse på visse vilkår. Skilsmisseprosessene ved domstolene er normalt lettere og raskere enn ved de katolske domstolene (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 61-62; Rabo 2011, s. 40).

3.2.1.3 Den protestantiske familieloven

Protestanter i Syria har en egen familielov, den evangeliske personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiya lit-ta'ifa al-injiliya*) og egne familiedomstoler i Damaskus, Homs, Latakiya og Aleppo. Nedre giftealder er 18 år for menn og 16 år for kvinner, men ekteskap under denne aldersgrensen kan godtas ved rettsavgjørelse. Skilsmisse tillates på visse vilkår (Brørby & Hanson 2010; Makhul 2009; van Eijk 2016, s. 62-63).

3.3 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR DRUSERE

Personstatusloven artikkel 307 fritar druserne fra de bestemmelsene i loven som ikke samsvarer med drusisk religionsutøvelse. Druserne anvender en egen drusisk personstatuslov (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lit-ta'ifa ad-durziyya*), vedtatt i Libanon i 1948 og siden revidert i Libanon i 1959. Loven gjelder for druserne i både Libanon, Syria og Israel. Druserne i Syria har en enkelt familiedomstol (*al-mahkama al-madhhabiyya*) med en enkelt dommer i Swaida sør for Damaskus hvor de fleste druserne i Syria er bosatt. Ankesaker behandles av «shariakammeret» ved høyesterett på samme måte som ankesaker fra shariadomstolene. Ekteskap blant druserne skal registreres ved domstolen. To vitner, en mann og en kvinne, bevitner vielsen og

signerer ekteskapskontrakten. Nedre giftealder er 17 år for kvinner og 18 år for menn. Polygami og blandede ekteskap, det vil si et ekteskap mellom en druser og en ikke-druser, er forbudt i henhold til den drusiske familieloven. Skilsmisse kan innvilges av domstolen etter rettssak hvor begge parter blir hørt. Gjengifte etter skilsmisse er mulig, men det er et absolutt forbud mot å gifte seg på nytt med en person man tidligere har vært gift med. Druserne anerkjenner full frihet ved testamentering, i motsetning til Hanafi-skolen innenfor islamsk rettspraksis, og personstatusloven, som setter grenser for hvor mye muslimer kan testamentere bort (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 57-59).

4. EKTESKAPSTRADISJONER I SYRIA

Dette kapittelet fokuserer på hvordan ekteskap vanligvis kommer i stand og feires i Syria. Som nevnt i innledningen, er det vanskelig å beskrive disse tradisjonene fordi det finnes få konkrete studier, fordi det er store geografiske, etniske og klassevariasjoner, og fordi tradisjonene endrer seg over tid. Det som følger i dette kapittelet, er derfor en generell beskrivelse av visse hovedtrekk ved tradisjonene. Leseren må ta høyde for at ikke alle samfunnslag i Syria nødvendigvis følger de normene som skisseres her.

4.1 VALG AV EKTEFELLE

Familien har en helt sentral plass i det syriske samfunnet, og det er sterke forventninger om at kvinner og menn skal gifte seg og få barn. I Midtøstens muslimske samfunn anses ekteskap som et hovedmål for både menn og kvinner, og islam formaner at alle skal gifte seg så fremt de kan. Ekteskapet åpner samtidig for den eneste sosialt sanksjonerte seksuelle relasjon mellom mann og kvinne. I samsvar med denne normen er det også nærmest en plikt å hjelpe andre nære venner og familiemedlemmer med å finne en passende ektefelle (Dahl 1995, s. 50; El Feki 2013, s. 31-32). I en studie av handelsstanden i Aleppo, skriver antropologen Annika Rabo at ekteskap er et familieanliggende, og at familiemedlemmer er involvert i å finne passende ektefeller for sine slektninger. En stor krets av nære slektninger føler at de har rett og plikt til å involvere seg så snart en ung mann blir oppfattet som moden for ekteskap. Jenter og deres familier forventes å vente på ekteskapstilbud fra andre menns familier (Rabo 2005a, s. 89-90).

Familiens sosiale status og anseelse er viktig når ekteskap skal inngås. De fleste familier vil se etter en svigersønn eller svigerdatter fra en familie med noenlunde samme sosiale rang eller status som en selv. I Rabos studie av handelsstanden i Aleppo kommer det frem at man så etter en person fra en «god» familie med et «navn», det vil si en familie som kollektivet definerer som god med et godt rykte. Jo mer man vet om den andre familien før man treffer en avgjørelse om ekteskap, jo bedre er det. Handelsstanden i Aleppo tar det dessuten for gitt at ekteskap skal binde sammen familier med samme religion og samme etniske tilhørighet (Rabo 2005a, s. 90).

Prinsippet om lik økonomisk og sosial status (*kafa 'a*) blant ektefolk gjenfinnes også i islamsk rettspraksis og i personstatusloven i Syria. I personstatusloven heter det at ekteskapet kun er gyldig dersom ektemannen er av samme sosiale status som sin brud.

Om mannen gifter seg med en kvinne under hans stand, er det uproblematisk, men i motsatt tilfelle kan det få rettslige konsekvenser. Kvinnens verge har rett til å anlegge sak for domstolen for å få et ekteskap annullert dersom en voksen kvinne giftet seg uten vergens samtykke med en mann som synes å være under hennes sosiale status. Hva som menes med sosial status, skal i henhold til personstatusloven avgjøres ut fra skikkene eller tradisjonene i landet (*urf al-balad*) (van Eijk 2016, s. 217; Personstatusloven 1953, art. 26-29). Rabo skriver at hun i løpet av sine 40 år med forskning i Syria aldri har hørt om at denne lovbestemmelsen har blitt anvendt. Derimot er syriske familier nøye med å påse at deres døtre ikke «gifter seg ned». Dette handler ikke bare om familiens prestisje, men også om en genuin omsorg for døtrene (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.2 ARRANGERTE EKTESKAP OG TVANGSEKTESKAP

En eller to generasjoner tilbake var ekteskap som regel arrangert av familien, og ektefolk selv hadde ofte lite de skulle ha sagt. I dag er det langt vanligere at de unge selv har stor medbestemmelse. Blant handelsstanden i Aleppo er oppfatningen at unge kvinner og menn ikke bør giftes bort mot sin vilje. Det skjer dessuten ofte at de unge selv har knyttet bånd til en av det motsatte kjønn uten for mye innblanding fra øvrig familie. I slike tilfeller må de overbevise sine foreldre om at dette er et passende giftemål (Rabo 2005a, s. 90). Blant høyt utdannede unge voksne fra Damaskus' middelklasse, uansett religion, har Landinfo, gjennom en rekke besøk og opphold i landet, observert at enkelte selv finner en partner uten særlig innblanding fra familiene, og deretter søker familiens aksept for denne partneren. Familiene vil da som regel ikke protestere så lenge den andre har noenlunde samme sosiale bakgrunn og religion. Andre blir forsøkt overtalt til gå med på ekteskap som familien har foreslått, men som regel har man mulighet til å avvise foreslåtte kandidater.

Selv om det er vanskelig å kvantifisere fenomenet, forekommer det at særlig kvinner presses til å gå med på et ekteskap som de i utgangspunktet ikke er komfortable med, enten ut fra økonomiske hensyn eller fordi familien av andre grunner ønsker ekteskapet (Freedom House 2010, s. 8-9). I henhold til en spørreundersøkelse gjennomført av FNs utviklingsfond for kvinner i 2005, oppga 14 % av de kvinnelige respondentene at familien hadde utpekt deres fremtidige ektemann. Blant disse hadde 7,5 % fått utpekt en ektemann mot egen vilje. Tallet varierte i forhold til kvinnens utdanning. Blant kvinner som hadde fullført videregående skole eller høyere utdanning, gjaldt dette kun 10 %, mens det tilsvarende tallet for kvinner som kun hadde grunnskole eller lavere, var 19 % (UNIFEM 2005).

4.3 FORLOVELSEN

Forlovelsen (*khutuba*) er en folkelig tradisjon som ikke har noen juridisk bindende effekt. Tradisjonen har svært forskjellige uttrykk i Syria alt etter hvor man kommer fra og hvilken sosial klasse man tilhører. Mange steder på landsbygda oppfattes de unge som forlovet så snart mannens familie har besøkt kvinnens familie og bedt om hennes hånd, hvorpå åpningsverset i Koranen, *al-fatiha*, resiteres. Ofte er ikke den kommende bruden eller brudgommen med på denne seremonien, selv om det kan ha vært de som har tatt initiativ til forlovelsen og insistert på at familiene skal treffes. Som oftest er forlovelsen det som gjør at et ungt par kan treffe hverandre. Blant høyt utdannede og «moderne» familier betyr forlovelsen at en jente og gutt kan vise seg offentlig og gå

ut sammen, og at de kan besøke hverandre hjemme hos sine respektive familier. I konservative familier er kvinnen i større grad kontrollert og hennes omgang med forloveden overvåkes (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Gaver og forlovelsesring kan forekomme i forbindelse med forlovelsen, men ikke alltid. Skikkene varierer fra ett miljø til et annet. I byene holdes det normalt en forlovelsesfest for den nærmeste familien (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Forlovelsen kan brytes ved at partene annonserer for omverdenen at de ikke kommer til å gifte seg. I noen tilfeller leveres eventuelle gaver som kvinnen har fått, tilbake til mannens familie. Flere brutte forlovelser etter hverandre er ikke vel ansett da folk kan begynne å spekulere på om det er noe galt med vedkommende. Samtidig er brutte forlovelser svært utbredt, særlig i de miljøene hvor unge mennesker av forskjellig kjønn ikke kan omgås uten en forlovelse (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Det finnes ingen regler for lengden på en forlovelse. Generelt, og særlig på landsbygda, mener de fleste at forlovelsen ikke bør vare for lenge, men i noen tilfeller kan forlovelsesperioden likevel strekke seg over flere år. Dersom de unge ikke har økonomi til å flytte sammen og stifte familie, kan forlovelsen vare lenge. På grunn av den økonomiske situasjonen i Syria de siste tiårene, har det blitt relativt vanlig at unge menn ikke har råd til å gifte seg med de økonomiske forpliktelsene det innebærer (Rabo 2011, s. 37; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.4 BRYLLUPSFEIRINGEN OG REGISTRERING AV EKTESKAPET

I forbindelse med forlovelsen eller i tiden etterpå diskuterer familiene ekteskapskontrakten og størrelsen på medgiften. Størrelsen kan variere, og som nevnt i kapittel 3.1.4, setter ikke loven noe øvre eller nedre tak. I visse religiøse familier er medgiften kun symbolsk. For andre er medgiften en viktig økonomisk sikkerhet. Flere hensyn spiller inn i forhandlingene. Kvinnens familie vil ikke gi datteren fra seg «for billig» da dette kan skade familiens anseelse. Samtidig skal ikke kravene være urimelig høye. Det er ikke uvanlig at forlovelser brytes fordi familiene ikke kommer til enighet. Det er bruden som skal motta medgiften, som hennes personlige eiendom. På landsbygda nordøst i Syria er det imidlertid vanlig at det er brudens far som får medgiften selv om dette strider mot personstatuslovens bestemmelser (Rabo, epostkorrespondanse september 2017).

For muslimers vedkommende er selve skrivingen og registreringen av ekteskapskontrakten i shariadomstolen det som gjør ekteskapet juridisk bindende i lovens forstand, men dette skjer som regel ikke samtidig med bryllupsfeiringen. Det er normalt ingen fest eller seremoni forbundet med selve registreringen av ekteskapet. Ekteskapet registreres i noen tilfeller før bryllupsfeiringen. I andre tilfeller registreres det i ettertid gjennom en etterregistrering (van Eijk 2016, s. 136-137, 218).

Bryllupsfeiringen *ziffa* eller *hafla al-urs* er det sosiale ritualet som markerer at paret er gift. Bryllupsfeiringen har imidlertid også en juridisk effekt, i tillegg til den sosiale markeringen. Fullbyrdelse (*ad-dukhla*), det vil si seksuell omgang, er viktig for å fastslå gyldigheten av et ekteskap. Det er først etter et paret har hatt seksuell omgang at ekteskapet får juridiske og finansielle konsekvenser. Dersom partene har inngått og registrert en ekteskapskontrakt før bryllupsfeiringen og ekteskapet oppløses før det er

«fullbyrdet», er det enkelt å få det oppløst om partene er enige om dette. Kvinnen beholder i slike tilfeller den tidlige medgiften og har rett til halvparten av den forsinkede medgiften (van Eijk 2016, s. 117; Rabo, epostkorrespondanse september 2017).¹⁰

I mange tilfeller inngås også ekteskap privat uten at det registreres ved shariadomstolene, såkalte urfi-ekteskap eller tradisjonelle ekteskap (*zawaj urfi*). Registrering er i utgangspunktet lovpålagt, men straffereaksjoner mot de som unnlater å registrere ekteskapet, blir ikke håndhevet i praksis (UNICEF 2014, s. 13). Loven åpner som nevnt for å etterregistrere slike ekteskap ved shariadomstolene. Det finnes ikke eksakt statistikk, men urfi-ekteskap synes å være relativt utbredt, særlig i rurale områder (van Eijk 2016, s. 144; Rabo 2011, s. 35; UNICEF 2014, s. 13). Det er ulike grunner til at man gifter seg tradisjonelt og lar være, eller venter, med den formelle registreringen. I noen tilfeller skyldes det tradisjon. På landsbygda nord i Syria var det for eksempel tidligere uvanlig å registrere et ekteskap (Rabo 2011, s. 34-35). Noen gifter seg kun tradisjonelt fordi militærtjenesten begrenser muligheten til å registrere ekteskapet (det kreves tillatelse fra militære myndigheter). I andre tilfeller kan det handle om ekteskap som ikke er sanksjonert av familien, eller polygame ekteskap med eller uten den første konens kjennskap (van Eijk 2016, s. 145).

Tradisjonene rundt selve bryllupsfeiringen varierer en del. På landsbygda er det vanlig at brudens familie kjører en kortesje av biler og busser til brudens hus for å hente henne, akkompagnert av tuting og høylytt ståk. Også i byene er slike bilkortesjer vanlige, og brudgommens bil er gjerne pyntet. Velstående familier har ofte store fester på hoteller, eller i leide selskapslokaler med flere hundrede gjester. Det er vanlig at slektningene gir gull til bruden. I ekteskapskontrakten kan familiene bli enige om hvor mye gull bruden skal få og hvor mye av hennes tidlige medgift som skal gå med til hennes bryllupskjole og øvrig bryllupsutstyr (Rabo 2017, epostkorrespondanse september 2017).

4.5 EKTESKAP VED STEDFORTREDER

Som nevnt i kapittel 3.1.1 kan ektefolkene la seg representere av stedfortredere ved registrering av ekteskapet. Vanligvis er imidlertid begge til stede. Stedfortredere har imidlertid ingen rolle i forbindelse med selve bryllupsfesten. Under bryllupsfeiringen er alltid begge til stede, og det avholdes nesten alltid en bryllupsfest i forbindelse med ekteskapsinngåelse, uansett hvor fattige folk er. Helt unntaksvis forekommer det at ektefeller som bor i forskjellige land, ikke har en ordinær fest med begge til stede. I stedet har den som er i Syria, en form for fest eller markering sammen med nærmeste familie før han eller hun drar av gårde for å gjenforenes med ektefellen i utlandet. Dette er imidlertid et brudd med tradisjonene, og i de aller fleste tilfeller vil den som bor i utlandet komme til Syria for å registrere ekteskapet og avholde en tradisjonell bryllupsfest. På grunn av den pågående borgerkrigen forekommer imidlertid avvik fra

¹⁰ Dersom en tvist om betaling av forsinket medgift i forbindelse med skilsmisse fremlegges for sharia-domstolen, forekommer det av og til uenighet mellom ektefolkene om hvorvidt ekteskapet faktisk ble fullbyrdet. Siden dette vanskelig lar seg bevise, vil dommeren i slike saker, gjennom vitneavhør av partene og andre familiemedlemmer, gjøre seg opp en mening om hvorvidt ektefolkene hadde tilstrekkelig anledning til å være alene sammen. Det blir lagt til grunn at de har hatt seksuell omgang dersom de fikk mulighet til å være alene sammen over en viss tid (van Eijk 2016, s. 142).

tradisjonene hvor blivende ektepar organiserer seg på annet vis enn det som var vanlig tidligere (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.6 BARNEEKTESKAP

Offisielle tall over barneekteskap eller gjennomsnittlig giftealder i Syria er ikke tilgjengelig. Ifølge van Eijk, som siterer en rapport fra Syrian Commission for Family Affairs (primærkilden ble ikke gjenfunnet), økte gjennomsnittsalderen ved ekteskapsinngåelse fra 25,9 til 29 år for menn og 20,6 til 25,1 år for kvinner mellom 1981 og 2000 (van Eijk 2016, s. 135).

En spørreundersøkelse gjennomført av FNs utviklingsprogram for kvinner i 2005 viste at tidlige ekteskap var utbredt og at utbredelsen var noe større i rurale områder enn i byene. 38 % av kvinnene i undersøkelsen hadde giftet seg da de var mellom 15 og 19 år. 2,6 % av kvinnene oppga at de ble gravide før de fylte 15 år, 1,9 % i urbane områder og 3,5 % i rurale områder. 29,8 % av kvinnene ble gravide mellom 15 og 19 år, 29 % i urbane områder og 31 % i rurale områder (UNIFEM 2005).

Undersøkelser gjennomført av UNICEF blant syriske flyktninger i Jordan viser en tilsvarende trend. 25 % giftet seg før fylte 18 år i 2013. Dette økte til 31,7 % i første kvartal i 2014, og indikerer således en økende trend. Kvalitative intervjuer gjennomført med syriske flyktninger som del av den samme undersøkelsen, indikerer at ekteskap med mindreårige kvinner lenge har vært en akseptert praksis i Syria, men at borgerkrigen og den påfølgende flyktningekatastrofen har ført til økt press på unge kvinner om å gifte seg tidlig. Undersøkelsene viste også en sammenheng mellom tidlig ekteskap og utdannelsesnivå (UNICEF 2014, s. 8-9). Det samme er tilfellet blant syriske flyktninger i Libanon. Her viser upubliserte tall som Landinfo har fått, og som stammer fra spørreundersøkelser gjennomført av en internasjonal organisasjon, at 27 % av syriske kvinner i Libanon under 18 år var gift i 2016. Tallet varierer med hensyn til kvinnes utdanning. Blant de med høyere utdanning var det kun 5 % som giftet seg før de fylte 18 år, mens dette gjaldt over 30 % blant kvinnene som kun hadde grunnskole eller mindre.

Mennene er som regel eldre når de gifter seg, og svært få er under 18 år. Ved offisielle shariadomstoler i Jordan var mindre enn 0,5 % av mennene under 18 år da de giftet seg og registrerte ekteskapet første gang. Dette inkluderer hele befolkningen, både jordanere, syriske flyktninger og andre utlendinger i landet (UNICEF 2014, s. 8).

4.7 ALDERSFORSKJELL MELLOM EKTEFELLENE

Som nevnt over finnes det ikke offisiell statistikk over gjennomsnittlig giftealder. Tilgjengelig tallmateriale indikerer at menn i gjennomsnitt er noe eldre enn kvinner ved første gangs ekteskapsinngåelse. Rapporten fra Syrian Commission for Family Affairs gjengitt over, viser en gjennomsnittlig aldersforskjell på litt under fem år. UNICEFs studie av syriske flyktninger i Jordan i 2014 viser at 48 % av gifte mindreårige jenter (under 18 år) hadde giftet seg med menn som var mer enn ti år eldre enn dem. Av disse giftet over 10 % seg med menn som var mer enn femten år eldre. Utvalget i undersøkelsen er imidlertid lite, og flyktningebefolkningen i Jordan er ikke nødvendigvis representativ for Syria som helhet (UNICEF 2014, s. 24).

4.8 EKTESKAP MELLOM NÆRE SLEKTNINGER

I Syria, som ellers i Midtøsten, er det en viss tradisjon for å gifte seg med nære slektninger, inkludert ekteskap mellom fettere og kusiner. Fenomenet finnes i hele Syria, men er vanligere på landsbygda og blant de mindre bemedlede i byene. Urbane familier er generelt mindre «klan-orienterte», men også i byene forekommer ekteskap mellom nære slektninger (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.9 EKTESKAP PÅ TVERS AV RELIGION

Som nevnt i kapittel 4 er ekteskap på tvers av religiøs tilhørighet i teorien lovlig, men med visse begrensninger. I henhold til personstatusloven kan en muslimsk mann gifte seg med en ikke-muslimsk kvinne og få dette ekteskapet registrert ved shariadomstolen, mens det motsatte ikke er mulig, det vil si et ekteskap mellom en kristen eller drusisk mann og en muslimsk kvinne.¹¹

I praksis er «blandede ekteskap» på tvers av religiøs tilhørighet sjeldent forekommende, og i de fleste tilfeller sosialt uakseptabelt. Selv om kristne kvinner i teorien kan gifte seg med muslimske menn, vil som regel ikke familien sanksjonere slike ekteskap. Druserne aksepterer ikke blandede ekteskap. Selv om den drusiske familieloven i teorien ikke eksplisitt forbyr blandede ekteskap, følger det av drusisk religiøs doktrine at det er strengt forbudt. Ekteskap mellom en drusisk mann og en muslimsk kvinne er umulig i henhold til personstatusloven. Ekteskap mellom en drusisk kvinne og en muslimsk mann er svært sjeldent og har ingen sosial aksept. Drusiske kvinner som gifter seg utenfor egen sekt, risikerer å bli utstøtt og kan i verste fall bli drept av familien (van Eijk 2016, s. 149).

Ekteskap mellom kristne fra forskjellige kirkesamfunn er relativt utbredt og som regel uproblematisk (van Eijk 2016, s. 110).

Også blant muslimer er det liten sosial aksept for blandede ekteskap. Blant Aleppos handelsmenn tas det for eksempel som en selvfølge at ekteskapet binder sammen individer og familier med samme religion og samme etniske tilhørighet (Rabo 2005a, s. 90)

I sjeldne tilfeller forekommer konverteringer for å muliggjøre ekteskap mellom to med forskjellig religiøs bakgrunn. Det finnes eksempler på at kristne menn konverterer til islam for å kunne gifte seg med en muslimsk kvinne, noe som sees på med stor forakt i de kristne samfunnene i Syria (Rabo 2005b, s. 82). I noen sjeldne tilfeller forekommer det også konvertering fra kristendom til islam for å oppnå skilsmisse da muslimer letter får innvilget skilsmisse enn i de kristne familiedomstolene (van Eijk 2016, s. 65).

¹¹ Ekteskap mellom en muslimsk mann og en kristen kvinne er etter islamsk rettspraksis uproblematisk da muslimske menn har lov til å gifte seg med kvinner som tilhører «bokens folk» det vil si kristne og jøder. Når det gjelder ekteskap mellom muslimske menn og drusiske kvinner er situasjonen mer uklar. I en sak som forskeren van Eijk fulgte ved en sharia-domstol i Damaskus, ble et ekteskap mellom en muslimsk mann og en drusisk kvinne registrert etter at hun hadde konvertert til islam og etter at dommeren hadde brukt tid på å verifisere at hun faktisk hadde konvertert og når dette skjedde. Grunnen var sannsynligvis at hun som druser ikke tilhører «bokens folk». Samtidig er det ingen konsensus mellom islamske lærde eller druserne selv om hvorvidt druserne er å regne som muslimer eller ikke (van Eijk 2016, s. 148).

4.10 ANDRE UORTODOKSE EKTESKAPSFORMER

Som nevnt over er urfi-ekteskap eller «tradisjonelle ekteskap» som ikke registreres i domstolene, relativt utbredt i Syria. Som regel skyldes dette at det ikke er lokal tradisjon for å registrere et ekteskap. Begrepet ufri-ekteskap inkluderer imidlertid også ulike uortodokse ekteskapspraksiser som ikke sammenfaller med tradisjonene. Slike moderne og uortodokse ekteskapspraksiser har blitt mye debattert i den muslimske verden de siste tiårene, og inkluderer blant annet *misiyar*-ekteskap hvor kvinnen frasier seg retten på medgift, underhold eller egen bolig. Gyldigheten av slike ekteskap trekkes gjerne i tvil fordi de ofte inngås i hemmelighet og ofte er polygame. I tillegg er de ofte tidsbegrensede, såkalte *mut'a*-ekteskap, selv om slike ekteskap kun anerkjennes i sjiamuslimsk tradisjon og ikke i henhold til sunnimuslimsk rettspraksis. De uortodokse «moderne» ufri-ekteskapene tar ulike former, og motivene for å inngå dem kan variere. De finnes i forskjellige muslimske land, inkludert i Syria. En av praksisene som er observert i Syria, er såkalte «sommer-ekteskap», *zawaj as-sayf*, hvor lokale kvinner inngår ekteskap med ferierende menn fra gulf-landene. Som oftest er disse ekteskapene midlertidige og uten mannens finansielle forpliktelser. De ender også ofte ulykkelig for kvinnene med skilsmisse og «illegitime» graviditeter og barn (van Eijk 2016, s. 145-146).

Samboerskap mellom en mann og kvinne uten at man er gift er tabubelagt og har ingen sosial aksept i Syria, uansett etnisk gruppe, religion eller klasse. Personer som har seksuell omgang utenfor ekteskapet, kan sågar straffeforfølges i henhold til bestemmelser i straffeloven som forbyr sex utenfor ekteskapet. Samboerskap er nærmest ikke-eksisterende, men kan forekomme helt unntaksvis. Slike unntakstilfeller finnes blant unge studenter som bor i en annen by enn familiene. Som oftest holder disse samboerskapet skjult for familien (Muhanna 2009).

5. KONSEKVENSER AV BORGERKRIGEN

I løpet av borgerkrigens første år, 2012 og 2013, mistet det syriske regimet kontrollen over store deler av landet som i stedet ble overtatt av en rekke ulike opprørsgrupper. Myndighetene beholdt imidlertid kontrollen over en del av de mest folkerike områdene vest i landet, og klarte fra 2015 og utover å ta tilbake områder fra opprørsgruppene. Høsten 2017 hadde sentralmyndighetene grovt sett kontroll over det meste av hovedstaden Damaskus, provinsen Sweida, kystområdene nord for Libanon, inkludert Tartus og Latakia, og deler av provinsene Hama, Homs og Daraa. I desember 2016 klarte de også å ta tilbake hele Aleppo by, og i 2017 tok de kontroll over store områder øst i Syria som inntil da hadde vært kontrollert av IS. Sentralmyndighetene har også gjennom hele konflikten hatt en tilstedeværelse i byene Dayr az-Zur, Hasaka og Qamishli i nordøst (Lifos 2017; Liveuamap u.å.).

Halvparten av befolkningen på om lag 23 millioner er drevet på flukt på grunn av krigshandlingene. Av disse bor over 5 millioner som flyktninger i nabolandene, mens de resterende er internfordrevne inne i Syria (OCHA u.å.; UNHCR 2017).

5.1 UTFORDRINGER KNYTTET TIL REGISTRERINGSRUTINER

Det statlige byråkratiet, inkludert shariadomstolene og kontorene til Sivilstatusavdelingen (folkeregisteret), fungerer fremdeles i områder kontrollert av myndighetene. Det er dermed i utgangspunktet fremdeles mulig å registrere ekteskap og skilsmisser i regjeringskontrollerte deler av landet. Utenfor regjeringskontrollerte områder fungerer ikke lenger det statlige byråkratiet. Myndighetene oppgir at de ikke har kontakt med offentlige kontorer eller domstoler i områder kontrollert av opprørsgrupper. Dermed er det ikke lenger mulig å registrere ekteskap utenfor regjeringskontrollerte områder (Sivilstatusavdelingen, møte mai 2017). Befolkningen som befinner seg i opprørskontrollerte deler av Syria, kan bare registrere ekteskap, skilsmisser og barnefødsler ved å kontakte det regjeringskontrollerte byråkratiet. Dette kan gjøres enten ved å reise inn i regjeringskontrollerte områder og oppsøke en shariadomstol og/eller et sivilstatuskontor, eller ved å kontakte disse institusjonene gjennom nære slektninger eller advokater som kan opptre som deres stedfortredere. Mange av dem som er bosatt i opprørskontrollerte områder, er imidlertid av ulike grunner ikke i stand til dette. Mange unge menn har rømt fra militærtjenesten, og vil derfor ikke kunne få et ekteskap registrert. Andre mangler nødvendige underlagsdokumenter for å foreta registreringen (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Utfordringer finnes imidlertid også innad i regjeringskontrollerte deler av landet. Borgerkrigen har medført at kommunikasjonen mellom ulike regjeringskontrollerte deler av landet ikke alltid fungerer. Dette bidrar til at enkelte som registrerer ekteskap eller skilsmisser ved shariadomstolene, ikke får riktig sivilstatus registrert i folkeregistrene, og at de dermed heller ikke får utstedt dokumentasjon fra Sivilstatusavdelingen, slik som ekteskapsattester, familiebok og skilsmisseattester. Når to personer inngår ekteskap «flyttes» kvinnens arkivmappe i folkeregisteret fra fars familie til den nye ektemannen hvor hun registreres under samme «familienummer»¹² som ektemannen. Dersom ektefolkene er fra forskjellige provinser og dermed tidligere har vært registrert under forskjellige sivilstatuskontorer, utløser dette en skriftlig brevkorrespondanse mellom sivilstatuskontorene. På grunn av den pågående borgerkrigen oppstår tidvis store forsinkelser i postgangen, og enkelte ganger når ikke korrespondansen frem til bestemmelsesstedet. Dette medfører i ytterste konsekvens at ekteskapet og riktig sivilstand ikke blir registrert i folkeregisteret, selv om ektefolkene befinner seg i regjeringskontrollerte områder og har registrert ekteskapet ved en shariadomstol (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Mange familier er i dag splittet på grunn av borgerkrigen. Kvinner som ikke lever sammen med sine ektefeller, mangler ofte familiebok og annen dokumentasjon, noe som skaper utfordringer dersom de ønsker å oppdatere sivilstatus eller registrere barn. Enkelte kvinner har dessuten giftet seg med utenlandske fremmedkrigere som kjemper

¹² *Familienummeret* (*khana* eller *qaid*) er folkeregisterets arkivnøkkel og har vært i bruk siden det første folkeregisteret for Syria ble etablert i 1922. Familienummeret består av et stedsnavn (landsby eller kvartal i en større by), etterfulgt av et nummer (som regel minst to siffer). Alle medlemmer av en storfamilie har samme familienummer. Familienummeret står på de fleste offentlige identitetsdokumenter og føres også inn i ekteskapskontrakter (*sakk zawaj*) utstedt av sharia-domstolene og ekteskapsattester (*bayan zawaj*) utstedt av Sivilstatusavdelingen. I dag har alle syriske statsborgere i tillegg unike nasjonale numre (*raqam watani*). Dette ble innført samtidig med digitaliseringen av registrene i 2004 (Landinfo 2017, s. 7; Sivilstatusavdelingen, møte september 2015 og september 2016; Sivilstatusavdelingen u.å.).

for ulike opprørsgrupper. Slike ekteskap blir ikke registrert fordi ekteskap med en utenlandsk statsborger krever godkjenning fra sikkerhetstjenesten. Dermed blir heller ikke barn fra slike ekteskap registrert (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Myndighetene er kjent med disse store utfordringene og har tatt enkelte grep for å avhjelpe situasjonen. I februar 2017 vedtok man endringer i sivilstatusloven som medførte noen forenklinger av rutiner. Man har blant annet åpnet for at kvinner kan få utstedt familiebok dersom ektemannen er fraværende eller forhindret fra selv å besøke et sivilstatuskontor (internasjonal organisasjon, møte mai 2017; humanitær organisasjon, møte mai 2017).

5.2 REGISTRERING AV EKTESKAP FRA UTLANDET

Syriske flyktninger utenfor landets grenser har ofte store utfordringer knyttet til å registrere endret sivilstand og barnefødsler. Syriske ambassader kan i utgangspunktet bistå med å registrere ekteskap og fødsler som har skjedd i utlandet, slik at dette registreres på korrekt måte i syriske sivilregistre. Ambassadene kan ikke utstede familiebok, men de kan føre nyfødte barn inn i eksisterende familiebok dersom barnet blir registrert på korrekt måte via ambassaden (Syrias utenriksdepartement, møte mai 2017). Mange av de over fem millioner flyktningene i Syrias naboland er imidlertid ute av stand til eller uvillige til å kontakte de syriske ambassadene og fullføre registreringen av ekteskap eller barn. Noen tar ikke kontakt med ambassadene fordi de ikke lenger anerkjenner myndighetene i Damaskus, fordi de er redde for negative reaksjoner mot seg selv eller familiemedlemmer som er igjen i Syria, fordi en i familien har unndratt seg militærtjeneste eller desertert, eller fordi de ikke har råd til å betale gebyrene (humanitær organisasjon, møte mai 2017). Mange er også ukjente med hvilke rutiner som gjelder for registrering av ekteskap og nyfødte barn i vertslandene, eller opplever registreringsprosedyrene som uoverkommelige (NRC 2017; UNICEF 2014, s. 10).

5.3 FALSKE DOKUMENTER

I løpet av borgerkrigen har omfanget av falske identitetsdokumenter økt betraktelig. Det samme gjelder offentlige dokumenter utstedt på gale premisser og/eller med uriktige opplysninger mot betaling av bestikkelser. Dette gjelder også ekteskaps- og skilsmisseattester og familiebok. Ulike vestlige lands utlendingsmyndigheter har etter borgerkrigens utbrudd registrert en økning i tallet på falske ekteskapsattester og andre «støttedokumenter» i søknader om familieinnvandring (dokumentekspert ved en vestlig ambassade i Amman, møte september 2013 og september 2015; Norges ambassade i Amman, møte september 2015; diplomat ved vestlig ambassade i Beirut, møte oktober 2014). I henhold til en artikkel på nettsiden Syrian Law Journal postet i september 2017, var halvparten av alle utenlandske ekteskapskontrakter som ble forsøkt legalisert og registrert i Syria, forfalsket på ulike måter. Kilden til opplysningene var ikke oppgitt (Syrian Law Journal u.å.a).

5.4 ENDREDE EKTESKAPSMØNSTRE SOM FØLGE AV KRIGEN

Borgerkrigen har bidratt til å endre enkelte ekteskapsmønstre. Blant flyktningene i nabolandene ser man en kraftig økning i antallet ekteskap mellom syrere og utlendinger. Mange syriske kvinner som er flyktninger i Jordan, Libanon og Tyrkia,

gifter seg med menn fra vertslandene eller fra andre araberstater. Blant syrere som befinner seg i europeiske land, er det observert en økning i antallet ekteskap mellom syrere og europeere (Enab Baladi 2017). Parallelt med dette er det observert en sterk økning i antallet skilsmisser blant syrere i eksil. Flyktninger intervjuet av Syrian Observer forklarer dette med at mange menn forlater sine koner, slutter å forsørge sine familier, eller på andre måter ikke evner å leve opp til sine forpliktelser som familiefedre. Enkelte setter dette i sammenheng med at menn som befinner seg i eksil, begynner å oppføre seg på måter som de ikke ville ha turt hjemme i Syria, med familien rundt seg og med den «sosiale kontrollen» det medfører. En del kvinner skiller seg fordi de ikke lenger vil akseptere mennenes oppførsel. Ofte er ikke disse parene i stand til å få skilsmisene registrert i Syria på grunn av de praktiske utfordringene forbundet med flyktningetilværelsen (Syrian Observer 2017).

Blant flyktningene i nabolandene ser man ikke bare en sterk økning i antallet ekteskap mellom syrere og utlendinger, men også en økning i antallet ekteskap med mindreårige, hvor unge kvinner i tenårene giftes bort til eldre menn fra Syria, vertslandet, eller fra andre araberland. Det finnes også kvinner og unge jenter som utsettes for tvangsekteskap, «midlertidige ekteskap» og prostitusjon. Årsakene er sammensatte. Dels forklares dette med fattigdom og behovet for å sikre de unge kvinnenes og familiens materielle fremtid (UNICEF 2014, s. 8; U.S. Department of State 2017, s. 382).

En annen trend er som nevnt over at stadig flere kvinner i opposisjonskontrollerte områder gifter seg med utenlandske medlemmer av væpnede grupper. Dette er blant annet utbredt i Idlib-området, men forekomsten varierer fra by til by. Folks holdninger til denne typen ekteskap er også høyst varierende (Enab Baladi 2017). Som nevnt over blir ikke slike ekteskap registrert, ei heller eventuelle barn av slike ekteskap (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Inne i Syria ser man også en økning i antallet polygame ekteskap, noe som i stor grad skyldes ubalanse mellom kjønnene da langt flere menn enn kvinner har blitt drept i løpet av borgerkrigen. I opposisjonskontrollerte områder er det umulig å tallfeste dette, men i regjeringskontrollerte områder skal det ha vært en seksdobling av polygame ekteskap mellom 2010 og 2015 (Syrian Observer 2017).

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Brørby, M. & Hanson, A. C. (2010, mai). *Familielovgivning i Syria. Religiøse lovklider under et sekulært styre*. Damaskus: Norges ambassade i Damaskus.
Kun tilgjengelig internt på Landdatabasen.
- CEDAW, dvs. UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (2005, 29. august). Consideration of reports submitted by States Parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Geneve : UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Tilgjengelig fra <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/517/77/PDF/N0551777.pdf?OpenElement> [lastet ned 21. august 2017]
- Dahl, T. S. (1995) *Den muslimske familie*. Oslo: Universitetsforlaget
- DISCS, dvs. Document Information System for Civil Status (u.å.). *Syria. Marriage*. Zvalle: Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) [Elektronisk abonnementsstjeneste, lastet ned 20. september 2017]
- van Eijk, E. (2016) *Family Law in Syria. Patriarchy, Pluralism and Personal Status Laws*. London : Taurus
- Enab Baladi (2017, 30. juli) Syrian Refugees Marry Foreigners. *Enab Baladi*. Tilgjengelig fra <https://english.enabbaladi.net/archives/2017/07/syrian-refugees-marry-foreigners/> [lastet ned 30. august 2017]
- El Feki, S. (2013) *Sex and the Citadel. Intimate Life in a Changing Arab World*. London : Chatto & Windus
- Freedom House (2010) Syria. I: Kelly S. & Breslin J. (red.) *Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance*. New York : Freedom House. Tilgjengelig fra https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Syria.pdf [lastet ned 22. september 2017]
- Izady, M. (u.å.) *Syria : Ethnic Composition in 2010*. Tilgjengelig fra http://gulf2000.columbia.edu/images/maps/Syria_Ethnic_Detailed_lg.png [lastet ned 16. august 2017]
- Landinfo (2017, 3. juli) *Syria: Identitetsdokumenter og pass*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3575/1/3575_1.pdf [lastet ned 8. september 2017]
- Lifos (2017, 12. januar) *Temarapport: Militär utveckling och territoriell kontroll i Syriens 14 provinser (version 1.0)*. Norrköping: Lifos. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=38773> [lastet ned 14. september 2017]
- Liveuamap (u.å.) *Map of Syrian civil war / Global conflict in Syria*. Live Universal Awareness Map (Liveuamap). Tilgjengelig fra <http://syria.liveuamap.com/> [lastet ned 14. september 2017]
- Makhul, F. (2009) *Mawsua al-ahwal al-shakhsiya wa-usul al-muhakimat li-jamia at-tawa'if al-masahiya fi suria* [Encyclopedia over samtlige kristne personstatuslover og prinsippdommer i Syria] Damaskus: Al-maktab al-qanuniya
- Muhanna, N. (2009, 18. oktober) Living in Sin (Living together in Syria). *Nadia Muhanna's blogg* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://nadiamuhanna.wordpress.com/2009/10/18/living-in-sin/> [lastet ned 12. september 2017]
- NRC, dvs. Norwegian Refugee Council (2017, 26. januar) *Syrian refugees' right to legal identity: implications for return*. Oslo: NRC. Tilgjengelig fra <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/icla/final-syrian-refugees-civil-documentation-briefing-note-21-12-2016.pdf> [lastet ned 21. juni 2017]

- OCHA (u.å.). *Syria Crisis: Regional Overview, About the Crisis*. New York: OCHA. Tilgjengelig fra <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis> [lastet ned 14. september 2017]
- Personstatusloven (1953, 7. september) *Qanun al-ahwal al-shakhsiya [Personstatusloven]*. Damaskus: Den syriske nasjonalforsamlingen. Tilgjengelig fra <http://www.parliament.gov.sy/arabic/index.php?node=5547&cat=11333> [lastet ned 22. august 2017]
- Rabo, A. (2005a) *A Shop of One's Own. Independence and Reputation among Traders in Aleppo*. London: Taurus. Tilgjengelig fra http://www.socant.su.se/polopoly_fs/1.140856.1372858445!/menu/standard/file/A%20Shop%20of%20One%27s%20Own%20Independence%20and%20Reputation%20among%20Traders%20in%20Aleppo.pdf [lastet ned 30. august 2017]
- Rabo, A. (2005b) Family law in multicultural and multireligious Syria. I: Collste, G. (red.) *Possibilities of religious pluralism*. Linköping: Linköping University. Tilgjengelig fra <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:251805/FULLTEXT01.pdf> [lastet ned 7. september 2017]
- Rabo, A. (2011) Syrian Transnational Families and Family Law. I: Hellum, A., Ali S. & Griffiths A. (red.), *From Transnational Relations to Transnational Laws. Northern European Laws at the Crossroads*. Farnham: Ashgate
- Rabo A. (2013) Perspectives on gender and citizenship in Syria before the 'Arab spring'. I: Moksnes, H. & Melin, M. (red.), *Faith in Civil Society. Religious Actors as Drivers of Change*. Uppsala: Uppsala University
- Sivilstatusavdelingen (u.å.). *The National Number and the Automation of the Civil Records' Project*. Damaskus: Syrias innenriksdepartement, Sivilstatusavdelingen. Tilgjengelig via <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan031653.pdf> [lastet ned 15. september 2017]
- Syrian Law Journal (u.å.a) *Legal Briefing – Up to Mid-April 2017*. Syrian Law Journal. Tilgjengelig fra <http://www.syrianlawjournal.com/index.php/legal-briefing-mid-april-2017/> [lastet ned 8. september 2017]
- Syrian Law Journal (u.å.b) *Legal Briefing – Up to end of April 2017*. Syrian Law Journal. Tilgjengelig fra <http://www.syrianlawjournal.com/index.php/legal-briefing-end-april-2017/> [lastet ned 15. september 2017]
- Syrian Observer (2017, 29. august) The Shifting Sands of Divorce and Polygamy, Inside Syria and Abroad. *Syrian Observer*. Tilgjengelig fra <http://syrianobserver.com/EN/Features/33198> [lastet ned 22. september 2017]
- Syrias innenriksdepartement (u.å.). *Malumat al-hijra wal-jawazat. Jawazat as-safar. [Informasjon fra Avdeling for migrasjon og pass. Pass]* Damaskus: Syrias innenriksdepartement. Tilgjengelig fra <http://moia.gov.sy/portal/site/arabic/index.php?node=55444&cat=62&> [lastet ned 25. august 2017]
- Tabet G. (2005, juli) *Women in Personal Status Laws: Iraq, Jordan, Lebanon, Palestine, Syria*. Paris: UNESCO. Tilgjengelig fra <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002237/223760e.pdf> [lastet ned 8. september 2017]
- UNHCR (2017). *Syria regional refugee response. Inter-agency information sharing portal*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> [lastet ned 14. september 2017]
- UNICEF (2014) *A study on early marriage in Jordan 2014*. Amman: UNICEF Jordan country office. Tilgjengelig fra [https://www.unicef.org/mena/UNICEFJordan_EarlyMarriageStudy2014\(1\).pdf](https://www.unicef.org/mena/UNICEFJordan_EarlyMarriageStudy2014(1).pdf) [lastet ned 6. september 2017]

- UNIFEM, dvs. United Nations Development Fund for Women (2005) Violence Against Women Study. Syria 2005. New York: UNIFEM. Tilgjengelig fra https://www.cepal.org/mujer/noticias/paginas/7/42837/VAW_study_2005_syria.pdf [lastet ned 22. september 2017]
- U.S. Department of State (u.å.) *Country Reciprocity Schedule. Syria*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://travel.state.gov/content/visas/english/fees/reciprocity-by-country/SY.html#> [lastet ned 22. august 2017]
- U.S. Department of State (2017). *Trafficking in Persons Report 2017*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/documents/organization/271344.pdf> [lastet ned 13. september 2017]

Muntlige kilder

- Diplomat ved en vestlig ambassade i Beirut. Møte oktober 2014.
- Direktoratet for migrasjon og pass. Møter i Damaskus september 2015.
- Domstolsadministrasjonen i Amman. Møte med representanter for domstolsadministrasjonen for shariadomstolene, Amman februar 2017.
- Dokumentekspert ved en vestlig ambassade i Amman. Møte september 2013 og september 2015.
- van Eijk, Ester. Forsker ved Maastricht University. E-postkorrespondanse mars 2016.
- Humanitær organisasjon. Møte i Damaskus mai 2017.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Damaskus mai 2017.
- NID, dvs. Nasjonalt ID-senter. E-postkorrespondanse september 2017.
- Norges ambassade i Amman. Møte september 2015.
- Rabo, Annika. Forsker ved Stockholm University. E-postkorrespondanse september 2017.
- Sivilstatusavdelingen. Møter i Damaskus september 2015, september 2016 og mai 2017.
- Syrias utenriksdepartement. Protokollavdelingen. Møte i Damaskus mai 2017.